

Lietuvos matematikų draugijos 2004–2007 metų veikla

Lietuvos matematikų draugijos valdybos pirmininkas

Jonas KUBILIUS (VU)

el. paštas: jonas.kubilius@maf.vu.lt

Susirinkome į keturiasdešimt aštuntąją Lietuvos matematikų draugijos konferenciją. Tiesa, pirmosios dvi dar nebuvo vadinamos draugijos konferencijomis. 1958 m. vasario mėn. pradžioje Vilniaus universitete susijėjo 80 matematikų į pirmąjį tokio masto renginį Lietuvoje. Jie ir sutarė steigti Lietuvos matematikų draugiją. Tuo metu mokslo darbuotojų matematikų jėgos dar buvo nedidelės. Turėjome tik 8 laipsniuotus asmenis ir jau geroką jaunų matematikų būrelį, pasiryžusį žengti mokslo kūrybos keliu. Buvo ir nemažai aktyvių matematikos mokytojų. Plėtėsi aukštosios mokyklos. Joms reikėjo dėstytojų. Labai trūko matematikos mokytojų. Prireikė ir mokslo darbuotojų. Jau buvo įsikūręs Mokslų akademijos Fizikos ir matematikos institutas. Tai ir sudarė prielaidas steigti matematikos draugiją – visuomeninę organizaciją, kuri rūpintųsi matematikų reikalais.

Pasaulyje jau seniai būta tokių draugijų. Tuo tarpu carinėje Rusijos imperijoje tokia draugija atsirado tik 1864 m. Tada buvo įsteigta Maskvos matematikų draugija. Po jos, neilgai trukus, buvo įsikūrę ir daugiau matematikos draugijų beveik visuose universitetiniuose miestuose. Po Antrojo pasaulinio karo jų jau nebuvo, išskyrus Maskvos draugiją. Tik po TSKP XX suvažiavimo, kiek liberalėjant vidaus politikai, 1959 m. Maskvos draugijos pavyzdžiu įsisteigė Leningrado matematikų draugija. Tais laikais net mokslinių draugijų steigimas nebuvo trivialus reikalas. Būtų buvę paprasta, jei būtų buvusi sąjunginė matematikų draugija. Tada būtų užtekę įsteigti jos filialą. Taip Lietuvoje kūrėsi keletas draugijų, tarp jų astronomų. Vietinės valdžios atstovai, karčios patirties įbauginti, būgštaudavo, ar net tokios mokslinės draugijos steigimas neduos dingsties centrinės valdžios pareigūnams apkaltinti vietinius separatizму, nacionalizmu ar panašiomis „nuodėmėmis“. Tačiau buvo ir blaiviau galvojančių. Chruščiovo „atlydis“ dar nebuvo visiškai pasibaigęs. Tai leido pradėti rūpintis draugijos steigimu. Procesas užtruko net ketverius metus. Matematikai buvo susirinkę ir 1960 m. Draugiją pavyko įsteigti tik 1962 m. susirinkime. Jos statutą patvirtino Lietuvos mokslų akademijos prezidiumas. Taigi, šiemet Draugijai sukako 45 metai. Ji nebuvo visiškai nepriklausoma. O buvo prie Mokslų akademijos Fizikos, technikos ir matematikos skyriaus.

Atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, įstatai buvo peržiūrėti ir patvirtinti Draugijos suvažiavime 1992 m. bei įregistruoti LR Teisingumo ministro 1993 09 21 d. įsakymu Nr. 186-VO. Pati draugija dabar yra nepriklausoma. Tiesa, Mokslų akademija pasta-

ruoju metu organizuoja visų Lietuvos mokslinių draugijų asociaciją. Siūlo ir mums į ją įsijungti. Mums reikėtų šiandien diskusijose tai aptarti.

Šiandien Draugijai priklauso 322 asmenys. Būtų ir daugiau. Tačiau 1993 m. susikūrė Lietuvos matematikos mokytojų asociacija. Nemaža matematikų, anksčiau priklausiusių LMD, nuėjo į tą asociaciją. Joje dabar yra apie pusė tūkstančio narių. Yra ir kolegijų matematikos dėstytojų draugija. Tačiau darbo visiems užtenka. Šiuo metu Lietuvoje turime apie 300 laipsniuotų matematikų. Beveik visi jie yra Draugijos nariai. Kolegė Vita Verikaitė atliko labai didelį ir kruopštų darbą – suregistravo visus Lietuvos matematikus, apgynusius disertacijas. Kitas jos didelis darbas – visų baigusiu Vilniaus universitete matematiką po 1940 metų sąrašas. Jų būta apie 7000.

Ilgą laiką į matematikos plėtros procesą žiūrėjome kaip į grandininę reakciją, kuri prasidėjo pokario metais ir sėkmingai vyko daugelį metų. Tačiau prieš kuri laiką, pradėjus įvairias mokslo reformas, dažnai reikalingas, tačiau neretai ir abejotinas ar net žalingas, procesas buvo stabtelėjęs, kiek sulėtėjęs. Nedaug teturime matematikų mokslo darbuotojų, jaunesnių kaip 60 metų. Tiesa, dabar galime džiaugtis, kad vėl jaučiamas pagyvėjimas. Nepaisant palyginus nedidelių atlyginimų, į matematikos areną ateina jaunų žmonių.

Nepilnais duomenimis, per pastaruosius trejus metus Vilniaus universitete 16 asmenų apgynė daktaro disertacijas, 4 praėjo habilitacijos procedūrą (R. Garunkštis, V. Skakauskas, R. Bernotas, D. Jurgaitis iš Šiaulių), per pastaruosius ketverius metus 7 asmenys apgynė disertacijas VGTU.

Matematikos mokslinis darbas ir jo rezultatai Lietuvoje, nepaisant visokių sunkumų ir reformų, laikosi maždaug tame pačiame lygyje. Pagausėjo rimtų taikomųjų matematikos darbų. Tai gerai. Tačiau reikia neužmiršti, kad tolesnis progresas priklausys nuo įvairių grynosios ir taikomosios matematikos šakų vienybės ir bendradarbiavimo.

Verta paminėti, kad VU MIF pradėjo veikti didelės galios daugiaprocesinis kompiuteris (2.3 mln. Lt vertės). Tai įgalina spręsti sudėtingus įvairių sričių uždavinius, ypač taikomuosius. Sukurtas Baltijos kompiuterių tinklas.

Sunku apžvelgti svarbiausius pastarųjų metų matematinius mokslinius rezultatus. Tam reikėtų specialaus pranešimo. Su problematika ir rezultatais galima susipažinti pavarčius praėjusiais metais MII išleistas rimtai paruoštos knygos „*Matematika Lietuvoje po 1945 metų*“ puslapius. Tai – rinkinys straipsnių. Autoriai išanalizavo atskirų matematikos sričių plėtrą iki šių dienų.

Reika pabrėžti, kad intensyvėja darbas iš Lietuvos matematikos istorijos. Įdomią apžvalgą „*Matematinė mintis Lietuvoje 1832–1990 metais*“ parašė J. Banionis. Disertaciją „*Matematikos programos tarpukario Lietuvoje*“ paruošė panevėžietė B. Ragalytė. Joje lietuviškosios programos lyginamos su kitų kraštų matematikos programomis. Malonu paminėti, kad istorinių straipsnių rašo vis daugiau matematikų. Baigiamas parengti naujas straipsnių rinkinys. Tikimės, kad MII jį išleis dar šiais metais.

Nors matematikos moksliniai rezultatai dažniausiai gaunami individualiai, tačiau svarbi ir mokslinė aplinka. Didelį vaidmenį vaidina moksliniai seminarai. Jiems pradžia davė LMD seminaras, veikęs apie 40 metų. Dabar jų esama daug daugiau. Keletą iš jų paminėsime. Jau kelis dešimtmečius reguliariai veikia Vilniaus universitete skaičių teorijos seminaras, vadovaujamas prof. A. Laurinčiko. Profesorius vadovauja

ir Šiaulių universitete matematikos seminarui, kuris posėdžiauja kas dvi savaitės. MII dirba tikimybių teorijos seminaras, prieš kurį laiką apjungęs du, daugelį metų buvusius atskirus, seminarus.

Norėčiau tarti keletą žodžių apie matematikos metodikos seminarą. Nepasakysiu nieko naujo, pareiškęs, kad matematikos ir informatikos dėstytojų kokybė, naujovės šių dalykų mokymo srityje labai svarbios ir universiteto dėstytojui, ir vidurinės mokyklos mokytojui. Matematikos metodikos seminaras – ta vieta, kurioje galima pasidalyti mintimis, padiskutuoti šiais klausimais.

Matematikos metodikos seminaras, organizuojamas VU MIF Matematikos ir informatikos metodikos katedroje, per paskutiniuosius trejus metus veikė pakankamai reguliariai – pirmą ir trečią mėnesio pirmadienį. Kiekvienais mokslo metais paprastai įvykdavo po daugiau kaip 10 posėdžių. Seminaro tematika įvairi – matematikos ir informatikos dėstytojų vidurinėje bei aukštojoje mokykloje problemos ir patirtis, papildomo matematinio ir informacinių technologijų ugdymo klausimai, matematikai bei informatikai gabių vaikų ugdymas, matematikos bei informatikos olimpiados, vidurinio ir aukštojo mokslo egzaminavimo sistemų tobulinimas, dalijimasis tarptautinių konferencijų išpūdžiais, matematikos ir informatikos istorija ir kiti klausimai. Seminaro pranešėjai ir dalyviai – Vilniaus universiteto, Vilniaus pedagoginio universiteto ir kitų aukštųjų mokyklų dėstytojai, Matematikos ir informatikos instituto mokslininkai, Vilniaus, ir ne tik, mokyklų ir gimnazijų mokytojai bei visi besidomintys šiomis problemomis. Atvyksta svečių ir iš užsienio valstybių. Pavyzdžiui, 2005 m. pranešimą apie kompiuterinių paketų taikymą mokant matematikos skaitė prof. Don Piele iš Viskanseno (Wisconsin Parkside University, JAV), 2006 m. svečiavosi prof. V. Šmidtas (Walter Schmidt) iš Greifswaldo (Greifswald, Vokietija) universiteto. Daugiausiai dalyvių sutraukė doc. Ričardo Kudžmos 2003 m. pranešimas „Atvirkštinė funkcija. Šiuolaikinio požiūrio kritika“ (47 dalyviai), prof. Rimo Norvaišos 2006 m. pranešimas „Matematikos filosofijos problemos“ (apie 20 dalyvių), 2007 m. doc. V. Sičiūnienės pranešimas „Matematikos mokymosi kaita: programos ir vadovėliai mokyklose“ (apie 40 dalyvių).

Pranešėjai, pranešimų pavadinimai ir seminaro posėdžių laikas skelbiami fakulteto skelbimų lentose bei Matematikos ir informatikos metodikos katedros interneto svetainėje (<http://www.mif.vu.lt/katedros/mmk.htm>). Lietuvos matematikai dalyvavo Tarptautinės matematinio švietimo komisijos (ICMI) darbe. Dr. R. Kašuba dalyvavo 16 ICMI studijoje (Study 16 “Challenging Mathematics in and beyond the Classroom”, Trondheim, Norvegijoje, 2006 06 27–07 03). Prof. V. Dagenė dalyvavo 17 ICMI studijoje (“Technology revisited”, Hanojuje, Vietname, 2006 m. gruodis). Ji pakviesta dalyvauti ir pirmininkauti sekcijai ICMI kongrese 2008 m. Brazilijoje.

Lietuvoje organizuojama nemažai matematikos mokslinių konferencijų. Praėjusiais metais įvyko jau devintoji tarptautinė tikimybių teorijos ir matematinės statistikos Vilniaus konferencija. Jos vyksta kas ketveri metai. Ši buvo skirta vienam iš tų konferencijų organizatorių Vytautui Statulevičiui. Kasmet pravedamos mūsų draugijos konferencijos. 2004 ją organizavo LŽŪU, 2005 – VU, 2006 – KTU. Šiais metais atėjo eilė VGTU. Šiais metais Trakuose buvo organizuota 12-oji tarptautinė konferencija „Matematinis modeliavimas ir analizė“. Tokios konferencijos vyksta nuo 1995 m.

Trakuose eilinė konferencija buvo prieš porą metų – 2005 metais. Kasmet KTU rengia respublikinę konferenciją „Matematika ir matematikos dėstyimas“, kurioje be universiteto dėstytojų aktyviai dalyvauja matematikos mokytojai. Išleidžiama konferencijos pranešimų medžiaga,

Nelikus „geležinės uždangos“, atsirado daugiau galimybių bendrauti su užsienio šalių kolegomis, dalyvauti įvairiose konferencijose. Jei anksčiau tai buvo išimtis, net labai sureikšminamos, tai dabar tai virto įprastu reiškiniu. Įstaigos sėkmingai sprendžia ir finansinius komandiravimo klausimus. Atsirado galimybės keistis studentais su užsienio šalimis.

Mūsų draugija yra Europos matematikų draugijos kolektyvinis narys ir tos draugijos steigėja. Esame taip pat Tarptautinės matematikų unijos narys. 2004 m. sudarėme bendradarbiavimo sutartį su Ispanijos karališkąja matematikų draugija.

Keletas žodžių apie matematikos darbų publikavimą. Suprantamas reikalas skelbti darbo rezultatus. Šiuo metu eina net trys žurnalai „Lietuvos matematikos rinkinys“ (su variantu „*Lithuanian mathematical journal*“), „*Nonlinear analysis*“, „*Mathematical modeling and analysis*“ ir tęstiniai leidiniai: „*LMD konferencijų darbai*“ kaip LMR specialusis priedas, „*Šiaulių universiteto matematikos seminaro darbai*“. KTU pradėjo leisti periodinį recenzuojamą leidinį „*Matematika ir matematinis modeliavimas*“. Jau išėjo 2 numeriai.

Pagrindinis mūsų žurnalas yra LMR. Draugija yra viena iš jo steigėjų. Pastaruoju metu buvo perorganizuota jo redaktorių taryba. Vyksta nelengvos derybos su Springerio (Springer) leidykla dėl žurnalo leidimo.

Matematikų draugijos nuolatinis rūpestis yra būsimosios matematikų kartos parengimas. O čia mes turime nemažų problemų. Lietuva nėra išimtis. Neseniai naujasis EMS prezidentas švedų matematikas Ari Laptevas, pareiškė, kad matematikos dėstyimas vidurinėse mokyklose visoje Europoje nėra patenkinamas. Nepaisant matematinio ugdymo naujausių teorijų siūlomų pedagoginių metodų, stojantieji į aukštąsias mokyklas yra vis blogiau paruošiami. Jis pats dėsto Stokholmo aukštojoje technikos mokykloje. Į jos pirmąjį kursą įstoja kai kurie studentai nėra girdėję žodžio „įrodymas“ ir sumyšta prašomi pagrįsti, kodėl tas ar kitas teiginys yra teisingas. Jo nuomone, matematika vidurinėse mokyklose turėtų būti dėstoma taip, kad studentai būtų paruošti studijoms universitetuose, t. y. su apibrėžimais ir įrodymais. Mokykliniai kursai turi būti modernizuoti, tačiau ne taip, kaip buvo daroma pastaraisiais dešimtmečiais.

Peršasi mintis, ar nereikėtų universitetuose pirmakursiams matematikos studentams skaityti papildomą kursą iš vidurinės mokyklos matematikos kurso, kuris užkaišytų jų pasirengimo spragas.

Respublikos matematikos mokytojai ir kolegijų dėstytojai metodinę veiklą vykdo dešimtyje apskričių. Kiekvienos apskrities veikla yra savita, įdomi ir reikalinga. Nemažas jų skaičius dalyvaudavo LMD konferencijose.

LMMA Alytaus skyriui vadovavo labai aktyvi mokytoja M. Zenkevičienė. To skyriaus veikla ženkli Dzūkijos krašte. Dzūkijos matematikos mokytojai leido laikraštį „Dzūkai ir matematika“. Jie kiekvienais metais organizuoja po dvi konferencijas matematikos mokytojams. Jų metu mokytojai supažindinami su naujais matematikos mokslo pasiekimais, aptariamos matematikos metodikos naujienos, mokytojai pasakoja

apie savo patirtį. Konferencijose dalyvauja svečiai iš Vilniaus. Organizuojamos metodinių pranešimų konferencijos-konkursai, kurių nugalėtojai dalyvauja respublikinėse matematikos mokytojų konferencijose ir skaito jose pranešimus. Vyksta seminarai, atviros pamokos. Organizuojamos autorinės savo ir mokinių parodos.

Praėjusiais metais balandžio 12 d. Ūdrijos pagrindinėje mokykloje LMMA, Alytaus kolegija ir mokslininkų draugija „Vizija“ organizavo konferenciją „100 metų lietuviškam vadovėliui“. Buvo paminėtas vienas iš pirmųjų lietuviškų vadovėlių „*Aritmetikos uždavinių ir pratimų rinkinys pradedamosioms mokykloms ir žmonėms, norintiems išmokti gerai sąskaitoti*“. Jo autoriai buvo Petras Bendorius-Bendoravičius ir Pranas Daugirdas. Dalyvavo svečių iš Vilniaus. Šią konferenciją lydėjo keletas kitų renginių. Alytaus rajono viešojoje bibliotekoje visą mėnesį buvo eksponuojama paroda „Dzūkijos autorių matematikos knygos“. Ūdrijos kaimo viešojoje bibliotekoje balandžio 12 d. surengta paroda „XIX a. pabaigos – XX a. pradžios lietuviški matematikos vadovėliai“. Alytaus kolegijoje veikė paroda „Lietuviški matematikos vadovėliai“. Alytaus apskrities mokyklose buvo prarastas konkursas „Matematika ir aš“. Šio konkurso darbų paroda vyko Ūdrijos pagrindinėje mokykloje.

Matematikos populiarinimas, arba – išskleidžiant šio sąlyginio pavadinimo prasmę – matematikos idėjų, uždavinių ir modelių reikšmės ir vaidmens aptarimas neformalia kalba yra mūsų draugijos veiklos sritis, kuriai šiuo metu skiriama permažai dėmesio ir pastangų. Matematinė knygų leidyboje vyrauja vadovėliai ir pasirengimo egzaminams knygelės. Turbūt tik TEV leidyklos „Matematikos bibliotekėlės“ serija dar kiek primena matematikos populiarinimo žanrą.

Galima teigti, kad mažai skaitytojų, mažai ir knygų. Tačiau galima teigti ir atvirkščiai. Platesniajam skaitytojų ratui skirtos matematinės knygos atsiranda iš dininio poreikio išskleisti tas nuostabias ir jaudinančias idėjas, kuriomis gyvena matematikai, kad jos suteiktų supratimo džiaugsmą ne vien tik profesionalams. Galime prisiminti aukščiausio rango praeities ir dabarties matematikų, kurie jautė toki poreikį ir parašė puikių matematikos populiarinimo knygų: Kleiną (Felix Klein, 1849–1925), Puankarė (Henry Poincaré (1854–1912), Djedonė (Jean Alexandre Dieudonné, 1906–1992), Poja (Gyergy Pólya, 1887–1985), Kolmogorovą (Andrej Kolmogorov, 1903–1987) ir daugybę kitų.

Vieno iš lietuvių matematikų, parašiusių gerų matematikos populiarinimo knygų – Aleksandro Baltrūno – netekome 2004 metais. Jo knyga „Begalybės biografija“ – turbūt vienintelė pastaraisiais metais parašyta matematinės eseistikos knyga. Ko gero, tinkamai neįvertinome jo talento; duomenų apie jį ir jo knygas nėra ir naujojoje „Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje“.

Šiuolaikinės informacinės technologijos teikia puikias elektroninės leidybos galimybes. Tinklapių, skirtų matematikai, atsiranda. Dažniausiai jie skirti mokyklinei matematikai, rengimuisi egzaminams. Egzistuoja ir LMD tinklapis. Jį sukūrė V. Stakėnas. Deja, tik egzistuoja, bet ne gyvena. Priežastis – nesuvoktas poreikis ir galimybės. Jis galėtų tapti matematikos populiarinimo portalu, viso matematinio gyvenimo atspindžiu. Kad įmanoma susiburti vienam, asmeninius siekius pranokstančiam tikslui, įrodo neakivaizdinės matematikų mokyklos pavyzdys. Ši mokykla turbūt dabar yra vienas iš svarbiausių matematikos populiarinimo bastionų.

Varžybos matematikoje siekia dar renesanso laikus. Dabartinių matematikos olimpiadų pradžią galima atsekti jau XIX šimtmečio pabaigoje. Lietuvoje jų istorija

prasadėjo 1951 m. Tada VU studentai matematikai, pasikvietę talkon prof. Z. Žemaitį, organizavo Vilniaus miesto olimpiadą. Po metų buvo surengta pirmoji respublikinė olimpiada. Tos olimpiados vyksta kasmet. Šiais metais buvo jau LV-ji.

Panagrinėję 2005–2007 metų Lietuvos olimpiados duomenis, matome, kad su Vilniaus ir Kauno mokyklomis dar pasivaržo ir Visaginas, Kretinga, Klaipėda ir kt. Vis dėlto toną užduoda Vilniaus licėjus ir KTU gimnazija. Žinoma, surinkus konkurso būdu visus geresnius moksleivius, ir rezultatų siekti lengviau. Labai gerai, kad aukštosios mokyklos – KTU, VPU, ŠU – kasmet organizuoja konkursus. Kaunas suburia net kelis šimtus dalyvių. Labai didelis VU nuopelnas – daug metų vykdoma komandinė mokyklų olimpiada. Būtent joje išryškunami pajėgiausi moksleiviai, pajėgiausios mokyklos. LMD kiek galėdama visus šiuos konkursus remia.

Per pastaruosius trejus metus labai pakilo olimpiadų lygis. Į jų organizavimą ir vertinimą pavyko įtraukti jaunimo būrį – buvusius pasaulio matematikos olimpiadų medalininkus, dirbančius arba esančius doktorantūroje VU ir MII.

Pastaraisiais metais Lietuvos komanda iš pasaulio olimpiados negriždavo be medalių (žr. 1–3 lenteles). O 2006 m. Slovėnijoje (dalyvavo 100 šalių) pirmą kartą visi komandos dalyviai grįžo su apdovanojimais. Didžiausias čia Vilniaus licėjaus ir KTU gimnazijos nuopelnas. Susibūrę mokinių kolektyvai rimtai dirba, naršo po internetą.

Pakilusį lygį rodo ir Baltijos kelio olimpiados rezultatai: per trejus metus Lietuva iš paskutinių vietų persikėlė į prizininkus – o ten tokios stiprios komandos, kaip Rusijos, Lenkijos, Vokietijos ir kt. 2006 metais Turku mieste (Suomija) užimta ir trečioji vieta.

Gaila, kad Švietimo ir mokslo ministerijos kalbos apie gabių moksleivių ugdymą mums taip ir lieka kalbomis – nebuvo finansuota nė viena olimpiadininkų stovykla. Tik nuperkami bilietai į pačią pasaulio olimpiadą. Stovyklas komandai apmoka mokinių tėvai arba „Kengūros“ organizavimo komitetas. Tai jam nederėtų. Juk kengūrininkai patys moka po 6 litus už dalyvavimą.

1 lentelė. Lietuvos komanda 2004 metų Pasaulinėje moksleivių matematikos olimpiadoje, Atėnai, Graikija

1.	Daumilas Ardickas – Vilniaus Licėjus	Pagyrimo raštas
2.	Ignas Budvytis Vilniaus Licėjus	Pagyrimo raštas
3.	Daugirdas Kuprionis – KTU Gimnazija	
4.	Vytautas Stepanauskas Vilniaus Licėjus	Pagyrimo raštas
5.	Paulius Šarka – Kretinga	Pagyrimo raštas
6.	Albertas Zinevičius – KTU Gimnazija	Pagyrimo raštas

Tais metais tai buvo didžiausias garbės raštų (honorable mention) skaičius visame pasaulyje.

Pastaba. Gavusieji medalius garbės raštų negauna. Garbės raštas skiriamas už visiškai išspręstą ir visais 7 taškais įvertintą uždavinį.

2 lentelė. Lietuvos komanda 2005 metų Pasaulinėje moksleivių matematikos olimpiadoje, Merida, Meksika

1.	Aistis Atminas – Vilniaus licėjus	Pagyrimo raštas
2.	Vytautas Gruslys – Vilniaus licėjus	
3.	Daumilas Ardickas – Vilniaus licėjus	Bronzos medalis
4.	Vaida Dovydenaitė – KTU Gimnazija	Pagyrimo raštas
5.	Stanislav Surin – Visaginas	
6.	Vytautas Stepanauskas – Vilniaus licėjus	Pagyrimo raštas

Keliais taškais aplenkta Latvijos komanda.

3 lentelė. Lietuvos komanda 2006 metų Pasaulinėje moksleivių matematikos olimpiadoje, Liubliana, Slovėnija

1.	Daumilas Ardickas – Vilniaus licėjus,	21 taškas, sidabro medalis
2.	Kęstutis Česnavičius – KTU Gimnazija,	18 taškų, bronzos medalis
3.	Laurynas Mikšys – KTU Gimnazija	15 taškų, bronzos medalis
4.	Jonas Šukys – KTU Gimnazija	14 taškų, pagyrimo raštas
5.	Aistis Atminas – Vilniaus Licėjus	13 taškų, pagyrimo raštas
6.	Vytautas Gruslys – Vilniaus licėjus	13 taškų, pagyrimo raštas

Ko gero, tai vieni iš pačių šviesiausių Lietuvos komandos metų. Keliolika taškų – stipriau negu bet kada – aplenkta Latvijos komanda, o taip pat ir Estija. Surinkta daugiau taškų už Indijos komandą.

Olimpiados išpopuliarėjo visoje Lietuvoje. Jų esama daugybė: Raseiniuose, Alytuje, Šiauliuose, Kretingoje, Kaune, Pasvalyje, Utenoje, Rietave. Sunku visas ir suskaičiuoti.

Šiu matematikai praveda jaunųjų matematikų Šiaulių atrankinį ratą. Šauliečiai organizuoja 4–5 klasių Lietuvos moksleivių olimpiadas. Jau buvo 9.

„Kengūros“ žaidimas yra pats populiariausias Lietuvoje konkursas: dalyvių skaičius nuolat didėja. Šiomet jis pasiekė 70 tūkstančių. Tai proga primigusiems mokytojams ir visiems moksleiviams įsijungti į matematikos veiklą. Užduotis ruošia ir tvarko VU ir MII darbuotojai. Į konkursą jau įsijungė 40 šalių iš visų žemynų. Atitinkamai gerėja jo turinys ir galimybės. Beje, Lietuvoje užduotys rengiamos ir sprendžiamos net keturiomis kalbomis. Tai, žinoma, didžiulis darbas.

Jau užsiminėme apie Lietuvos jaunųjų matematikų mokyklą. 1998 metais atkurta Lietuvos jaunųjų matematikų mokykla aktyviai dirbo ir pastaruosius trejus metus. Kasmet priimama po 700–900 vidurinių mokyklų ir gimnazijų vienuoliktokų, o visas užduotis sėkmingai įveikia apie 50–60 % klausytojų. Per devynerius metus LJMM

baigimo pažymėjimus gavo 2727 mokiniai. Iš jų 1160 mokinių baigė LJMM per pastaruosius trejus metus.

Išleistos septynios knygelės „*Jaunajam matematikui*“ (po vieną kiekvienais metais), spaudai rengiama aštuntoji.

Mokinių darbus tikrina Vilniaus universiteto, Vilniaus pedagoginio universiteto ir Šiaulių universiteto paskutiniųjų kursų studentai – būsimieji matematikos mokytojai. Baigiamojo uždavinių sprendimo konkurso darbų tikrinimo komisijoje kasmet nuoširdžiai talkina 15-18 Vilniaus miesto vidurinių mokyklų ir gimnazijų matematikos mokytojų.

LJMM užduočių tematika įvairi – paprastai didžioji dalis temų pagilina vidurinės mokyklos žinias, kai kurios iš jų skirtos akiračiui praplėsti. Per pastaruosius trejus metus LJMM buvo nagrinėtos tokios temos, kurios čia sugrupuotos pagal matematikos šakas.

Skaičių teorija: diofantinės lygtys, skaičių dalumas, dalumo požymiai, Paskalio trikampis.

Geometrija ir trigonometrija: stereometrijos uždaviniai; trigonometrijos uždaviniai; geometrinė taškų vieta; nelygybės geometrijoje; geometrinės transformacijos.

Algebra: vidurkių nelygybės ir jų taikymas; daugianarių dalumas; Niutono binomas ir jo taikymas; logaritminės ir rodiklinės lygtys, nelygybės, tapatybės; tiesinių lygčių sistemų taikymo uždaviniai; uždaviniai su parametru.

Funkcijos: tiesinės rekurenčiosios sekos; aibės, taikymo uždaviniai; išvestinės ir integralai; funkcijos reikšmių aibė; finansų matematikos uždaviniai.

Kitos temos: Dirichlė principo taikymas; invariantų metodas; kraštinio elemento principas; indukcijos principas; grafai, Oilerio formulė.

Prie VU MIF organizuota gabių matematikai moksleivių mokyklą, pavadinta „Matematikų Olimpu“. Be jokių formalumų pradėta veikla. Nebuvo jokio formalaus moksleivių priėmimo. Buvo paskambinta į mokyklas pagal matematikų olimpiadų rezultatus. 2006 m. rugsėjo mėn. pradėjo lankyti apie 60 moksleivių iš Vilniaus, Trakų, Marijampolės, Panevėžio ir Šiaulių. Užsiėmimai vykdavo kartą per mėnesį šeštadieniais ir sekmadieniais. Kartais sekmadieniais vykdavo uždavinių sprendimo konkursai. Taip pat būdavo užduodami namų darbai. Su moksleiviais dirbo VU MIF dėstytojai: Ričardas Kudžma ir Romualdas Kašuba, studentai: Inga Šermokaitė, Jonas Šiurys, Jonas Jankauskas, Paulius Šarka. Namų darbus taisė MIF studentė Vaida Dovydenaitė. Pavasarį joks pažymėjimas nebuvo išduodamas. Liko tik ketvirtis moksleivių. Mokyklą finansavo VU MIF.

Kaune doc. B. Narkevičienė vadovauja nuo 2005 m. pradėjusiai veikti Nacionalinei moksleivių akademijai, kurioje mokosi ypač gabūs moksleiviai, tarp jų ir gabūs matematikai. Akademija kasmet organizuoja dvi sesijas – žiemos ir vasaros. Taip pat rengia du savaitės trukmės seminarus matematikos mokytojams, dirbantiems su gabiais matematikai mokiniais. Akademijoje paskaitas skaitė prof. V. Pekarskas, šiais metais dar pakviestas dirbti ir doc. E. Valakevičius.

Kasmet vis ženklesnę veiklą rodo Lietuvos matematikų muziejus, organizuotas prieš tris dešimtmečius doc. H. Jasiūno. Jam talkininkauja Vita Verikaitė. Trumpai paminėsime muziejus darbus 2004–2007 metais.

V. Verikaitė parengė Lietuvos matematikų ir informatikų disertacijų sąvadą. Jai talkininkavo H. Jasiūnas ir V. Stakėnas. Sąvado elektroninis variantas yra ISSN–1822–1505, a. Sąvadas dedikuotas V. Statulevičiaus atminimui. Jau daug metų Amerikos matematikų draugija igyvendina „Matematikos genealogijos projektą“, kuri galima rasti internete (<http://www.genealogy.ams.org/>). Lietuvos sąvado pagrindu teikiama medžiaga tam Amerikos matematikų draugijos projektui. Tvarkant geometrijos šaką talkininkavo dr. K. Navickis. Gerokai pasistūmėta tvarkant žinomų Lietuvos matematikų mokyklas.

V. Verikaitė baigia rengti Vilniaus universiteto Matematikos ir informatikos fakulteto absolventų 1946–2006 metų knygą.

Muziejus rengia Lietuvos matematikų sukurtvinių datų minėjimus arba jiems talkininkauja. Parengė ir išleido keletą proginių leidinių apie prof. Vyg. Paulauską, prof. F. Ivanauską, doc. H. Jasiūną, Parengė ir išleido knygą apie dr. Gerardą Žilinską (1910–1968). Knygos leidimą finansavo VU MIF ir LMD valdyba. Kartu su „Vilniečių ainių“ klubu organizuotas Prano Žemaičio 100-ųjų gimimo metinių minėjimas.

4 lentelė. 2004 06 18 išrinktos LMD valdybos nariai

Nr.	Vardas, pavardė	Įstaiga	Veiklos sritis
1	Algimantas Aksomaitis	KTU	Kauno atstovas
2	Antanas Apynis	VU	LJMM taryba
3	Jonas Banys	VPU	VPU atstovas
4	Kęstutis Dučinskas	KU	KU atstovas
5	Evaldas Gečiauskas	MII	LMD valdybos moksl. sekr.
6	Bronius Grigelionis	MII	LMD valdybos pirm. pavad.
7	Feliksas Ivanauskas	VU	Matematikų ruošimas VU
8	Vytautas Janilionis	KTU	Matematikų ruošimas KTU
9	Henrikas Jasiūnas	VU	LM muziejus
10	Donatas Jurgaitis	ŠU	ŠU atstovas
11	Algimantas Juozapavičius	VU	Ryšys su informatikais
12	Jonas Kubilius	VU	LMD valdybos pirmininkas
13	Ričardas Kudžma	VU	VU atstovas
14	Antanas Laurinčikas	VU	Moksliniai ryšiai
15	Juozas Mačys	MII	Olimpiados
16	Vygantas Paulauskas	VU	LMD valdybos pirm. pavad.
17	Vidmantas Pekaraskas	KTU	KTU atstovas
18	Henrikas Pragarauskas	MII	MII atstovas
19	Kazys Pulmonas	PKKI	Ryšiai su mokytojais
20	Rimantas Rudzkis	MII	MII atstovas
21	Jonas Sapagovas	KMU	Kauno (išskyrus KTU) atst.
22	Mifodijus Sapagovas	MII	MII atstovas
23	Leonas Saulis	VG TU	VG TU atstovas
24	Rimantas Skrabutėnas	VPU	LMD išdininkas
25	Vilius Stakėnas	VU	Matematikos populiarinimas
26	Marytė Stričkienė	ŠMM	Olimpiados, matem. mokyt.
27	Marytė Zinkevičienė	AK	Mokytoju, dėst. atstovė

Plačiai buvo paminėtos prof. Z. Žemaičio 120-osios gimimo metinės. Minėjimas surengtas Vilniuje – Lietuvos technikos bibliotekoje, Kaune – Lietuvos aviacijos muziejuje, Tverėčiuje – Tverėčiaus seklyčioje (Seklyčiai padovanoti iškilų tverėčėnų foto portretai), Švenčionyse – prof. Z. Žemaičio gimnazijoje ir Vilniaus universiteto bibliotekos Baltojoje salėje su jam skirta paroda.

Muziejus parengė ir pateikė XIII-ajam pasaulio lietuvių mokslo ir kūrybos simpoziumui stendą apie lietuviškų matematikos mokslinių mokyklų vadovus.

Nuo pat muziejaus įsteigimo dirbamas edukacinis darbas. Buvo skaitomos matematikos istorijos paskaitos mokytojams. Muziejuje lankosi įvairaus amžiaus moksleivių su mokytojais grupės. Mokyklų bibliotekoms ir kartais atskiriems mokytojams muziejus įteikia savo leidinius.

Muziejus su studentais globoja Vilniaus universiteto profesorių kapus.

Muziejus rengia medžiagą apie asmenis, kuriuos numatoma apdovanoti „Zigmo Žemaičio“ medaliu.

Baigdamas norėčiau išvardyti prieš trejetą metų, 2004 06 18, išrinktos LMD valdybos narius (žr. 4 lentelę).

Buvo išrinkta ir revizijos komisija. Ją sudarė Stasys Čirba (VGTU), Edmundas Gaigalas (VU), Stasys Rutkauskas (MII).

Keletas iš jų pateikė medžiagą šiai ataskaitai. Kiti, tikiuosi, savo mintimis pasidalys diskusijoje.

Norėčiau padėkoti visiems aktyviems draugijos ir valdybos nariams. Atskirai norėčiau pabrėžti išdininko R. Skrabutėno darbą. Nario mokesčiai buvo laiku surenkami, draugijos finansai tinkamai administruojami. Norėčiau padėkoti draugijos nariams, kurie dalį savo mokesčių skyrė draugijai. Taip mes gavome papildomai 3615.89 Lt.

Ačiū už dėmesį.

SUMMARY

J. Kubilius. Activities of the Lithuanian Mathematical Society in 2004–2007

The article gives a survey of activities of the Mathematical Society during last three years. Some problems of the mathematical life in Lithuania are raised.

Keywords: Lithuanian Mathematical Society.